

І. І. Ярмошик
м. Житомир

ПРЕОБРАЖЕНСЬКИЙ СОБОР В ОВРУЧІ

Будівлю Преображенського собору в Овручі споруджено в 1678 році. Саме тоді за рішенням Гродненського сейму сюди із Ксаверова переведено ієзуїтський колегіум, що був заснований за ініціативою київського офіціала Ігнатія-Олександра Єльця. На його кошти і було збудовано для колегіуму костьол.

І. О. Єльц родом з наших поліських країв. Один з його предків згадується в історичних документах на початку XVII ст. як власник села Пиріжки /нині Малинський район Житомирської області/. Тоді засновуються села Головки і Лумля. Володіння Єльців особливо зросли після одруження Івана Єльця з Мариною Внучкевич, в придане якій дали містечко Малин.

Після переведення в Овруч, колегіум надалі іменувався Ксаверо-Овруцьким. До його володінь належали містечка Ксаверів і Базар, села Ігнатліль, Лилляни, Калинівка, Єльцудін, передмістя Овруча, інші населені пункти. Свою діяльність ієзуїти спрямовували на поширення ідей католицизму серед місцевого населення, що зрештою мало б призвести до духовного поневолення українського народу і вони не раз скаржилися на недобррозичливе ставлення до них місцевих жителів. Так, у 1681 році ректор колегіуму Мартин Тиравський подав скаргу на дворян Дідковських, що ті під час селянсько-козацького повстання заволоділи земельним наділом в одному із сіл, що належало колегіуму, виловили рибу та бобрів у ксаверівських озерах.

У 1773 році після булли папи Климента XIV ієзуїтський орден скасовувався, колегіум закрили, їх костьол передали у розпорядження базиліанського ордену.

Під егідою базиліан у 1776 році відкрито трикласне училище, яке в 1806 році турботами Т. Чацького перетворено на чотирикласне. Базиліанський орден проіснував в Овручі до 1831 року, після чого костюл було передано православному духовенству. Таке рішення властей пояснюється участю овруцьких базиліан в польському повстанні 1830. року. В місті було сформовано озброєний загін на чолі з місцевим предводителем дворянства Головинським. Загін був розгромлений полковником Севастьяновим біля Васьковичів. Після цих подій костюл оголошується православною міською соборною церквою в ім'я Преображення Господа.

Відомостей про первісний вигляд храму немає, поверховий його опис на початку 70-х років XIX ст. подає А. Сендульський. Церква була розташована на високій горі, окремо від міста, з яким сполучалась мостом зробленим на кам'яних стовпах. З фронту церкви над входом здіймались два гостроконечні куполи, подібні до башень.

У 1872-1877 роках собор відреставрували казенним коштом. Було зроблено ряд прибудов: в східній частині - напівкруглий олтар, із півночі й півдня - бокові вхідні портали, із заходу - глухий портал, подібний боковим. Симетрично двом наявним, споруджено іще дві башні, а посередині будівлі зведено дерев'яний барабан. Башні і барабан завершувались сферичними головками. Таким чином, церква після реставрації була вже п'ятикупольною, набула вигляду наближеного до традицій русько-візантійського храмового зодчества. Сучасники згадують, що була вона небагата на внутрішнє оформлення, вала посередню різницю. У підвалах похований її фундатор І. О. Єльц.

Собор служив людям до 1937 року і був підірваний. Нині його залишки передано церковній общині, проводяться відбудовчі роботи.

П.С.Слідзгук /м.йитомир/ ДИТШИР - ГУБЕРНСЬКЕ МІСТО ВОЛИНІ

/1804 - 1921 рр./ Внаслідок другого Д793 р./ і третього /1795 р./ поділів Польщі землі Правобережної України возз'єдналися з Росією. Ця подія мала позитивне значення, сприяла дальшому зростанню продуктивних сил, розвитку капіталістичних відносин, посиленню економічних та культурних зв'язків з російським народом, консолідації етнічної території, на якій створювалися умови для формування української буржуазної нації.

У 1797 р. Правобережна Україна була поділена на три губернії Російської імперії: Київську, Подільську і Волинську. До складу останньої і увійшли території сучасних Рівенської, Волинської, Житомирської, частини Тернопільської і Хмельницької областей. Планувалося, що губернським центром Волині стане